

Citation style

Chodějovská, Eva: Rezension über: Aleš Vyskočil / Zbyněk Sviták, Křenová. Příběh brněnské ulice, Brno: Archiv města Brna, 2018, in: Český časopis historický, 2020, 3, S. 827-829, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/a6ca1bae996f4c3d866687b564d98e25>

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

úspěchů, dosažených v často obtížných – i válečných – poměrech. Důrazem na skutečnost, že národní identita není samozřejmostí a že je nutné ji neustále pracně kultivovat, se tato menšina může stát inspirací i pro obyvatele České republiky.

Monografie Andrey Preissové Krejčí, Jitky Stanja Brdarové a Jany Kočí je spisem, který přesahuje problematiku jedné z českých zahraničních menšin a na dílčím vzorku se velmi instruktivně dotýká etnické a identitární situace v současné Evropě. Trojice autorek prokázala kompetenci ke zvládnutí zvolené problematiky na vysoké úrovni. Už proto by si kniha kromě nynější nízkonákladové studijní verze zasloužila typograficky náročnější reedici, která by se dostala k širšímu okruhu kulturní veřejnosti.

Jaroslav Pánek

Aleš VYSKOČIL – Zbyněk SVITÁK

Křenová: příběh brněnské ulice

(= Brno v minulosti a dnes,
suplementum č. 26)

Brno, Archiv města Brna 2018, 197 s.,
ISBN 978-80-86736-59-4.

Křenová, ulice na předměstí Brna, jádro jednoho z řady brněnských průmyslových předměstí. Procházela tudy sice významná komunikace na severovýchod a z hlediska brněnské ikonografie raného novověku šlo o důležitou oblast, odkud vedutisté pohlíželi na Špilberk a Petrovské návrší, neboť se zde nabízelo zarámování pohledu výrazným Zderadovým sloupem a sochou svatého Jana Nepomuckého a umocnění vertikály zadního plánu díky síti vodotečí a náhonů v popředí, ovšem jinak místo spíše nenápadné, kterému se „velké dějiny“ vyhýbaly. Jeho zásadní proměny spadají do

druhé poloviny 18. a do 19. století, ale ani ty se žádným zvláštním způsobem neodlišovaly od těch lokalit na jihovýchodě Brna, které v této době ovládl průmysl. Přesto právě Křenové věnovali na dvou stech stranách samostatné, graficky přitažlivé publikace pozornost historici Zbyněk Sviták a Aleš Vyskočil.

Hned na začátku je třeba zdůraznit, že nejde – byť v nejlepší slova smyslu – o vlastivědnou ani regionalistickou práci, jakkoli detailní znalost faktografie je zřejmá a konkrétních údajů obsahuje kniha obrovské množství; zpřesňuje také některé v literatuře tradované omyly. Jako nepřítelhavější označení se zdá být mikrohistorická sonda v oboru urbánních dějin. Kniha dopodrobna líčí stavební a urbanistický vývoj malého celku, který sám není ničím zásadním významný, ale je možné na něm ukázat obecnější trendy či poukázat na analogický vývoj dalších lokalit. Tento v západní a zejména jižní Evropě hojně pěstovaný přístup v rámci studia dějin měst není v České republice příliš obvyklý a recenzovaná publikace se tak svým pojetím z domácí historiografické produkce značně vymyká.

Vedle aplikace zajímavého přístupu z hlediska metodologie a uchopení dějin města je zde další důvod, proč se zabývat dějinami jednoho z brněnských předměstí. Vede odsud totiž přímá linka k pochopení současného Brna – jeho image, rázu městské krajiny i pochopení současných problémů. „Během padesáti let se [v první polovině 19. století] krajina změnila k nepoznání“, píší autoři o krajině v sousedství barokní fortifikace, která až do počátku padesátých let 19. století svírala vlastní královské město Brno. Proměna, zásadní z hlediska urbanistického, hospodářského, demografického i sociologického, která se odehrála na

předměstích, definovala na dlouhá desetiletí charakter celého města Brna.

Právě zde se zrodil v poslední čtvrtině 18. století fenomén průmyslu, který udával městu ráz, stejně jako později v Plzni či Liberci. „V Brně byl [ovšem] nástup průmyslu natolik razantní, překotný a ohromující, že ve své době neměl v celé střední Evropě obdoby,“ pokračují autoři ve stručné a velmi výstižné charakteristice proměn krajiny nejbližšího okolí historického centra (řečeno moderní terminologií) dnešního města Brna (s. 15–20). Trend podpořila ještě rychlá a intenzivní výstavba železničních tratí, které protkaly počínaje již koncem třicátých let 19. století nejhustěji právě rozvíjející se brněnská předměstí. Označení „průmyslová metropole“ bylo pro Brno naprosto přiléhavé ještě po téměř celé 20. století a jakkoli tato charakteristika v současnosti již z velké části neplatí, potýká se město s důsledky industriální éry velmi viditelně dosud.

Proměny Křenové jsou sledovány na časové ose. Mezníky pro kapitoly v této hlavní části knihy (s. 53–153) jsou položeny k roku 1825 (kdy na severním konci zástavby vzniklo, odděleno mostem, nové předměstí Olomoucká ulice) a 1850 (po němž následoval prudký rozvoj území, období tzv. modernizace). Autoři vymezili horní časovou hranici začátkem první světové války, resp. – věrní pozornosti upřené k „malým dějinám“ místa – k vysvěcení farního chrámu Neposkvrněného Početí Panny Marie, k němuž došlo na počátku roku 1914 (nedlouho poté vstoupilo Brno a jeho předměstí do nové etapy svého vývoje jako Velké Brno). Autoři nabízejí čtenáři plastický pohled: střídají perspektivu topografickou, správně-historickou, demografickou a takto získaný podrobný obraz předměstí,

podpořený kvalitními reprodukcemi vedut a starých map a plánů zasazují do kontextu vývoje celého Brna. Podstatnou částí knihy je také uličník, přehled vývoje počtu domů a obyvatel a přehled majitelů domů k jednotlivým časovým mezníkům v období od roku 1785.

Je třeba vyzdvihnout způsob, jakým se autoři vypořádali s úskalími, která skýtá topograficky zaměřené bádání (interpretace kartografických a ikonografických pramenů, identifikace nejednoznačně označených objektů v archivních pramenech, opakované přečíslování domů apod.). Za výsledným, čtivě stylizovaným textem tušíme obrovskou časovou náročnost archivního studia. Další předností je samotná práce se zmíněnými vedutami a starými plány, které autorům rozhodně neslouží pouze jako ilustrace, ale z výkladu je patrné, že jejich výběr a interpretace je provázely po celou dobu přípravy knihy.

Kvalitu publikace zásadně neovlivňují ani drobné terminologické prohřešky (*ptačí pohled*, správně *pohled z ptačí perspektivy*, s. 27). Vytknout lze kromě nich absenci podrobné rekonstrukční mapy, která by přehledně přiblížila rozvoj zástavby a proměny krajiny studované oblasti. Tímto nedostatkem jako by autoři naznačovali, že nehodlají překročit hranici historiografie a rezignují – ke škodě věci – na mezioborové přesahy.

Do závěru, který je hutným shrnutím celé knihy (s. 155–163), autoři vtělili také charakteristiku současné podoby čtvrti (s. 161–163), která je opět platná nejen pro Křenovou: „stále se střídají obytné partie s výrobními areály, tak jako tomu bylo v minulých dobách, které přes proluky pronikají do uliční fronty, domy několikapodlažní a nízké, urbanisticky cenné

realizace i pozůstatky levných staveb dřívějších dob. Zdejší stavby činí ve výsledku z Křenové urbanisticky nečitelnou směs. U komunikace, která bezprostředně navazuje na reprezentativní střed města [...] je to neobvyklé.“ Tato charakteristika rázu části brněnské městské krajiny plynule vycházející z výkladu vybízí nejen k práci na pokračování recenzované knihy (v chronologické nebo ještě spíše v tematické lince na poli architektury, sociologie či demografie), ale především k zamyšlení pro praktikující urbanisty na rozhodujících pozicích.

Eva Chodějovská